

Guerra i pau

Quina aportació ha fet el premi Planeta de novel·la en llengua castellana a la literatura? Vàrem formular fa anys la pregunta a un il·lustre membre del jurat, el poeta, traductor i catedràtic d'Estètica de la Universitat de Barcelona José María Valverde (València de Alcántara, Cáceres, 1926 – Madrid, 1996). La seva resposta va ser la següent: “No sé si n’ha fet cap, però el que sí que ha fet és estendre la lectura en sectors de la població que no hi estaven avesats, i ahora, dignificar la feina de l’escriptor, donar-li prestigi social, en un país on no en tenia gaire. No sé si ha afavorit la literatura, però de ben segur que ha afavorit l’escriptor.”

José María Valverde ja sabia, quan va acceptar d’entrar-hi, la raó de ser del premi, l’aportació cultural que fa al país i la seva aportació social en favor del gremi dels escriptors. El dia 14 d’octubre passat, un inexpert membre del jurat, substituït de Manuel Vázquez Montalbán, l’escriptor Joan Marsé, premi Planeta, va queixar-se públicament del baix nivell literari de les obres finalistes i va dir que es veien obligats a premiar la menys dolenta perquè el premi no es pot quedar desert, sense comentar si era més baix que les novel·les finalistes i premiades de les 53 edicions anteriors.

Marsé va reiterar la seva crispada crítica davant de la guanyadora, Maria de la Pau Janer, i del finalista, el peruà Jaime Bayly, i l’endemà presentava la seva dimissió a l’editor.

No és la primera vegada que la carrera ascendent de l’escriptora Maria de la Pau Janer ha de fer front a les crítiques. Julià Guillamon, crític de *La Vanguardia*, cansat de parlar malament de la seva obra, va decidir fa temps de no ocupar-se’n més.

“Vaig llegir –ens diu– *Natura d’anguila* i *Lola*. Estan construïdes a partir d’una trama senzilla i efectista, molt pròxima a la del fulletó, d’un sentimentalisme embafat, emmascarat amb un llenguatge falsament poètic. Des del 1999 no li he llegit res més. No té cap sentit escriure sempre la mateixa crítica i, d’altra banda, *La Vanguardia* ja disposa d’especialistes en *best-seller*.”

Guillamon va assistir a la primera aparició pública de Maria de la Pau

Maria de la Pau Janer desperta amors i odís. Alguns –Marsé o el crític Julià Guillamon– la critiquen. D’altres, com Pere Gimferrer, la consideren una gran escriptora. Amb el Planeta obtingut per ‘Pasiones romanas’, torna a estar d’actualitat. Ella defensa el seu bilingüisme.

GLORIA MARTÍNEZ

Pere Gimferrer ha votat a favor de Maria de la Pau Janer en quatre ocasions. La considera una gran escriptora.

Janer com a guanyadora d'un premi. Va ser a València, a la Nit dels Premis Octubre de l'any 1989.

El primer premi de la llarga llista dels obtinguts per Maria de la Pau Janer va ser l'Andròmina de l'editorial 3i4, per *L'hora dels eclipsis* (1989). Però l'editorial d'Eliseu Climent ja li havia publicat el seu primer llibre, *Els ulls d'ahir* (1988).

"Molts hi van veure –diu el crític literari de *La Vanguardia*, especialista en literatura catalana– una reedició del que Maria del Mar Bonet va representar per al pancatalanisme dels anys seixanta. Una noia mallorquina dolça i guapa, amb estil, una musa intel·lectual i una artista popular. En realitat assistíem al començament d'un fenomen nou, vinculat a la transformació de les editorials en grans empreses i al desmembrament del projecte col·lectiu de la cultura catalana en un campí-qui-pugui oportunista. Vist així, Maria de la Pau Janer és a Maria del Mar Bonet el que Columna és a Selecta o a les Edicions 62 dels bons temps."

Pere Gimferrer: "Janer és una de les veus més dotades de la seva generació. És d'una aparent nitidesa que és enganyosa"

Per la seva banda, Maria de la Pau Janer pensa que el que provoca l'animadversió del crític Guillaumon a la seva obra és "que no li agrada el personatge, no li agrada jo: es confon", ens diu.

"Em sap greu –comenta– que barregi l'obra amb la meva persona. A més, hauria de saber que la literatura comercial no és dolenta per sistema ni la minoritària, bona. El que em sembla bé és que hagi decidit no parlar de mi. Sí, hi ha més gent a la qual no li agrada la meua imatge i prejudgen la meua obra. Sóc com sóc, dono la imatge que dono, però em molesta molt la mala intenció de barrejar l'obra amb la persona. Es una barreja absurda."

Contra els Marsé i els Guillaumon, i també contra els que jutgen l'escriptora pels seus articles periodístics, força plans, Maria de la Pau Janer pot exhibir un padrí il·lustríssim, l'escriptor Pere Gimferrer, membre del jurat del premi Planeta i director literari de Seix Barral, editorial del grup Planeta.

Gimferrer ha votat a favor de l'autora mallorquina en quatre ocasions, com a membre de jurat. En el Sant Joan de Caixa Sabadell del 1993 que va distingir *Màrmara* (Edicions 62, 1994). En el Ramon Llull del 1999, que l'escriptora va obtenir per *Lola* (Planeta, 1999), i, a més del darrer Planeta, en el Planeta del 2002, quan va quedar finalista per *Las mujeres que hay en mí* (Planeta, 2002).

"Pere Gimferrer –ens diu Maria de la Pau Janer– ha significat molt en la meua carrera. És una persona que des del principi ha cregut en mi, ha apostat per mi. Que un intel·lectual, un home culte com ell, cregui en mi, ha estat un estímul molt important que m'ha donat forces per avançar. Hem tingut llargues converses amb ell i m'ha donat bons consells. És un mestre per a mi, un pare. I ha estat un gran defensor del llibre que he presentat al Planeta. Considera que és un dels meus millors llibres."

Maria de la Pau Janer i Pere Gimferrer han participat en un diàleg públic conjunt al Pati Llimona, han coincidit en algun jurat literari i, a més, Gimfer-

rer ha presentat els llibres de la seva admirada autora en diverses ocasions.

Pere Gimferrer proclama la seva admiració per l'autora d'*Orient Occident* amb coneixement de causa: l'ha analitzada a fons. "Maria de la Pau Janer –ens diu Gimferrer– té una escriptura analítica i molt precisa, feta alhora d'atmosferes i de sentiments. Aquests sentiments s'expressen tant de manera directa com a través de l'atmosfera."

No pensa que l'obra de l'escriptora tingui les característiques de les obres comercials convencionals. "El temps narratiu de les seves novel·les –comenta– és molt diferent de la majoria de les novel·les que van dirigides al gran públic, no és el que hi sovinteja. És un temps més morós, deliberadament, que es val de les paraules i la precisió del detall perquè l'acció llisqui de manera fluida."

Però això no li ha impedit ser comercial. "Ha aconseguit arribar al gran públic –continua Gimferrer– quan no era en principi una escriptura dirigida al gran públic. És d'una aparent nitidesa que és enganyosa. La seva escriptura i la seva persona és més complexa que la imatge que se'n té. He estat jurat d'algun premi amb ella i la seva visió de les obres no és la que es desprèn de la seva imatge mediàtica."

No ha estat tampoc un muntatge editorial, ni una operació feta de cop. "La seva recepció, la seva imatge pública, ha vingut de mica en mica. Quan el 1993 guanyà el Sant Joan amb *Màrmara*, per exemple, encara estava lluny de tenir-la."

La novel·la que ha guanyat el premi Planeta, de la qual Gimferrer només ha llegit la versió castellana, és de les millors d'ella, pensa. "La història central, situada al barri del Trastevere de Roma –ens diu– té molta grapa i molta capacitat d'arribar al lector. La idea de triar Roma és un gran encert, i és una Roma quotidiana, no turística."

Pere Gimferrer té una visió històrica de la literatura. Per això cal estar molt atent al que ens diu tot seguit de Maria de la Pau Janer: "Em sembla una de les

veus narratives més dotades de la seva generació. Ho he dit sempre.”

Sap, a més, que la seva imatge pot fer-li mal: “És possible que la imatge que es pugui percebre d’ella perjudiqui la seva valoració literària, però aquesta qüestió de la recepció és efímera.”

Sobre si la seva decisió d’escriure en castellà i presentar-se als premis literaris castellans pot perjudicar la recepció entre els lectors en llengua catalana, diu Gimferrer: “Pot haver-hi lectors catalans lingüísticament neutres encara que siguin de parla catalana que poden comprar l’edició castellana, si apareix primer. No són, aquests, lectors, lingüísticament militants. I pel que fa al catalanista, hauria de tenir en compte que Josep Carner, a l’exili, va publicar *Nabí* i *El ben cofat i l’altre*, abans en castellà que en català, i el segon, el va escriure primer en castellà i després el va fer en català. Però poca gent sap això. Des del punt de vista del cantó del lector catalanista, em sembla impropriedat retreure-li-ho. Si ho va fer Carner, i d’altres, com Gaziel i Pere Coromines, per què no ho pot fer ella?”

El dilluns 17 d’octubre, dos dies només després de la proclamació del premi Planeta, Maria de la Pau Janer va portar a Columna la versió catalana de la novel·la guanyadora del Planeta, *Passions romanes*.

El Grup Planeta no ha decidit encara si *Passions romanes* serà al carrer el mateix dia que *Pasionones romanes*, versions escrites conjuntament, o es publicarà més endavant.

“La versió catalana –puntualitza Maria de la Pau Janer– no és una traducció de la castellana. Vaig treballar en les

Janer, sense clixé

La llibreria palmesana Llibres Mallorca és molt més que una simple botiga de llibres. És la talaia des d’on el seu llibreter –i escriptor–, Àlex Volney, pot observar bona part del món cultural que es mou per Palma. És ell qui explica a aquest setmanari el fenomen de Maria de la Pau Janer: “Ven molt, molt, i això que en altres llibrerries segur que ven més que aquí, però és que fins i tot aquí es nota la diferència. Et diré més: més que vendre molt, el que té Janer és que ha eixamplat la base sociològica de lectors en els últims anys.” Volney es refereix així, tan diplomàticament, al fet que el comprador diguem-ne tipus que sol acudir a la llibreria és relativament fàcil d’ubicar en molts aspectes i, fins i tot i sense gaires esclatxes per a l’equivocació, ideològicament. En canvi, amb Janer no funciona el clixé. “Vénen a comprar les seves obres dones i al·lotes que hom podria identificar, sense ànim d’ofendre, amb allò que se’n diu *pijas*.” Justament aquesta manca de possibilitat d’endossar a Janer un clixé potser sigui la característica fonamental de la triomfadora del Planeta. La qual cosa es nota en l’aspecte ideològic que se li suposa. Passà dels seus inicis durant els quals se la considerava filonacionalista a ser prosocialista (li arribaren a oferir ser candidata a l’Ajuntament de Palma), i ara, per la proximitat de son pare, i d’ella mateixa –més encara per fer un programa a IB3– a Jaume Matas, se la té per propepera. Possiblement no hi ha res que sigui del tot cert. Ella, tanmateix, no justifica les seves accions. Es limita a continuar guanyant premis i popularitat.

Miquel Payeras

dues versions al mateix temps. Primer feia un tros de la castellana i després escrivia la part feta en català. En més d’una ocasió, la versió catalana m’obligava a retocar la castellana. D’aquesta manera, les dues versions s’han retroalimentat. Jo estava en general força descontenta de les traduccions castellanes dels meus llibres i d’aquesta manera he resolt el problema.”

Maria de la Pau Janer no considera que es “passés” del català al castellà, com li retreuen ara unes glosses satíriques anònimes que circulen per correu

electrònic. “Per a mi –ens diu–, publicar directament en castellà no és restar, és sumar. Quan vaig presentar-me al Planeta el 2002, van sorgir algunes veus de discrepància. Varen ser pocs casos. En general, la meua carrera com a escriptora catalana no ha quedat afectada; no m’ha perjudicat gens. Potser he perdut mitja dotzena de lectors, però n’he guanyat molts més. Presentar-me al Planeta i escriure en les dues llengües ha estat beneficiós per a mi.”

Ho confirma Ester Pujol, editora de Columna, l’editorial que més ha cregut

Cines Babel
Cines Albatros

CINES ALBATROS
Fra i Lluís Colomer, 4 Apc. - València

FRAGILES

de Jaume Balagueró

Si presents aquesta butlleta tindràs el següent preu especial:

Si ets subscriptor d'EL TEMPS:
4€ De dilluns a dijous
i 4,40€ cap de setmana.

Si ets lector d'EL TEMPS:
4€ de dilluns a dijous

(Cal acompanyar el justificant de pagament)

JORDI PLAT

Maria de la Pau Janer: "Pere Gimferrer ha significat molt en la meua carrera. Des del principi, ha cregut en mi i m'ha donat bons consells."

en ella. L'escriptora va entrar-hi l'any 1995 a través del premi Carlemany, amb *Natura d'anguila*.

"Quan va venir a Columna –ens diu Ester Pujol– ja era una autora apreciada i valorada pel públic i els jurats. No oblidem que *Màrmara*, que havia obtingut el premi Sant Joan, un cop publicada, per Edicions 62, va guanyar el premi Prudenci Bertrana per votació popular. Quan va fer la seva entrada triomfal a Columna amb el premi Carlemany i l'aval i la fama dels recents premis Sant Joan i Prudenci Bertrana, de seguida va convocar molts lectors, i cada cop que publicava un nou llibre, els feia créixer. Al mateix temps, ha anat augmentant la seva popularitat, per la seva presència als mitjans de comunicació, a la televisió i a la premsa escrita. La seva línia ha estat sempre ascendent i no va patir cap sotrac quan es va presentar al Planeta, el 2002."

"Les seves obres són molt riques en imatges i en lirisme poètic. I al darrere hi ha un treball literari molt important. Ha fet un camí que no té en compte la crítica", diu Esther Pujol, la seva editora de Columna

Pujol– que no té en compte la crítica. Com més ampli és el públic menys probable és que les crítiques hi tinguin un paper. El públic majoritari no llegeix els suplementos literaris, es refia només del seu gust. Descobreix l'existència de l'escriptor gràcies a la popularitat del nom, o per recomanació d'un amic, li llegeix un llibre i, si li agrada, el continua llegint."

Com Gimferrer, l'editora també creu que és una escriptora de pedra picada, de contrastada vàlua. "Les seves obres –ens diu– són molt riques en imatges i en lirisme poètic. I al darrere hi ha un treball literari molt important."

I també sap que juga amb unes cartes que la fan seductora, de casa al gran públic. "Els seus personatges –ens diu– estan moguts per les grans passions, l'amor i el desamor. Es veuen sotmesos als designis de l'atzar i es troben a la vida amb oportunitats que poden perdre o aprofitar i això fa molt properes al lector les seves novel·les, perquè són temes que afecten el comú de les persones. El sentiment de tristesa per les oportunitats que es deixen passar és un sentiment molt proper al lector." I, com Gimferrer, pensa que una de les seves grans habilitats és la de recrear amb gran minuciositat les atmosferes.

Finalment, com en el cas de Ferran Torrent, un altre autor de Columna, resta a l'aire la pregunta de si els dos escriptors haguessin pensat en el Planeta si l'editorial de Miquel Alzueta fos independent del grup que convoca el premi de novel·la en llengua castellana més important del món.

Si bé Maria de la Pau Janer, Pere Gimferrer i Columna no veuen problemes en el fet que un escriptor en català escrigui directament en castellà, hi ha gent que sí que els veu. Com Montserrat Palau, professora de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona: "El problema real no està en noms i cognoms concrets que han fet o fan el pas del català al castellà, sinó que el pas es faci des d'una llengua i una cultura que viu i perviu en la feblesa i amb un constant perill d'extinció a una altra de forta i colonitzadora, i això comporta problemes, a més de factors lingüístics i literaris, altres de polítics."

Lluís Bonada